

Блажко Л. В.

м. Київ

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

До 20-ї річниці з дня заснування Національної академії педагогічних наук України. Статтю присвячено опису експериментально обґрунтованої методики підготовки викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до застосування аудіовізуальних засобів навчання, яка проходила апробацію на базі ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України та в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: *підготовка викладачів, післядипломна педагогічна освіта, аудіовізуальні засоби навчання, електронний навчальний курс, постійнодіючий семінар.*

Постановка проблеми

Вступ. Зважаючи на безперервність освіти та необхідність постійного самовдосконалення особистості, основним завданням сучасного освітянина, фахівця є набуття теоретичних знань та практичних навичок, що відповідають вимогам часу та суспільства, в якому він живе. Науково-технічний прогрес на сьогодні надає працівникам різних галузей необхідні засоби для раціоналізації, оптимізації процесу виробництва. Зокрема багато надбань людства в галузі інформаційно-комунікаційних технологій дають змогу педагогічним працівникам полегшити, унаочнити процес навчання, підвищення кваліфікації, збагатити його нетрадиційними дидактичними матеріалами, засобами передавання інформації, що дозволяє суб'єкту навчання легко отримувати інформацію, сприймати її, обмінюватися нею з іншими учасниками процесу навчання. За допомогою сучасних технологій навчання реалізуються такі принципи, як індивідуалізація навчання, вільний вибір часу та місця, засобів навчання, способу підтримки зв'язку з викладачем.

В освітянській галузі сьогодні принцип безперервності освіти на державному рівні реалізують заклади післядипломної освіти. Але при цьому не зовсім продуманим є подальше періодичне підвищення кваліфікації самих викладачів таких закладів. Тож особливий уваги потребує процес набуття теоретичних знань та практичних навичок у галузі новітніх освітніх технологій цієї категорії педагогічних працівників.

Упровадження педагогічних програмних засобів навчання у навчальний процес закладів післядипломної педагогічної освіти допоможе у вирішенні проблеми модернізації підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, пошуку нових шляхів удосконалення якості їх підготовки за дистанційною формою навчання, формування уміння викладачів поєднувати традиційні системи навчання з комп'ютерно-орієнтованими, використовувати їх для підготовки, супроводу, аналізу, коригування навчального процесу. Використання педагогічних програмних засобів навчання в навчальному процесі закладів післядипломної педагогічної освіти має бути доцільним, оптимально виправданим, тому викладачу-тьютору необхідно бути компетентним щодо добору раціональ-

них методів та засобів навчання у відповідності до цілей, змісту навчання та індивідуальних особливостей слухачів, їх професійної компетентності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Статтю підготовлено на основі досліджень учених та науковців у колі таких питань, як: безперервність освіти (Т. Ткач, В. Шелудько, Г. Зінченко, В. Онушкін, Н. Масенко, О. Кравчук, Н. Грама, А. Нікуліна та інші); навчання дорослих (В. Буренко, С. Зміюв, М. Ноулз, А. Пинт, М. Полякова, Р. Сміт та інші); технології дистанційного навчання у післядипломній педагогічній освіті (В. Биков, В. Гравіт, Л. Ляхоцька, В. Олійник, Є. Полат та інші); основи ефективного використання аудіовізуальних засобів навчання (Я. Коменський, Л. Занков, С. Архангельський, Л. Чашко, З. Шалик та інші). Вивчаючи праці провідних вчених у згаданих питаннях було встановлено, що на сьогодні існує недостатня кількість методичної літератури з питань використання сучасного прикладного програмного забезпечення для створення аудіовізуальних засобів навчання, а також недостатньо систематизовано шляхи використання таких засобів навчання у професійній діяльності викладачів, зокрема, в аспекті інтеграції з іншими інформаційно-комунікаційними, дистанційними технологіями навчання. Також мало наголошується на підвищенні кваліфікації викладачів для закладів післядипломної педагогічної освіти. Це й зумовило вибір тематики статті.

Метою статті є опис експериментально обґрунтованої методики підготовки викладачів для закладів післядипломної педагогічної освіти до застосування аудіовізуальних засобів навчання, яка проходила апробацію на базі ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України та в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу

Серед численних принципів науки про навчання дорослих, звернемо особливу увагу на основні, які запропонував американський теоретик і практик освіти дорослих М. Ноулз: принцип самостійності — усвідомлення навчальної діяльності, самоврядування; принцип досвіду — використання життєвого досвіду, як джерела знань; принцип орієнтації на навчання — вирішення проблем в ході навчання, а не навчання для вивчення предмету; принцип мотивації навчання — негайне застосування отриманих знань; принцип готовності до навчання — визначення завдань по розвитку особистості й оволодіння соціальними ролями [3].

Зважаючи на основні принципи навчання дорослих, а, насамперед, на те, що знання, які отримують викладачі у процесі підвищення кваліфікації мають задовольняти їх актуальні проблеми, вирішувати ті завдання, які стоять перед ними у повсякденній робочій діяльності, було проаналізовано найактуальніші питання в роботі викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти, які викликають певні труднощі через їх інноваційний характер. Серед таких проблем однією із найбільш затребуваних стало підвищення кваліфікації слухачів за очно-дистанційною формою навчання.

З метою подальшого підвищення комп'ютерної грамотності співробітників ДВНЗ «Університету менеджменту освіти» НАПН України, інтенсифікації застосування в навчанні комп'ютерних Інтернет-технологій було організовано постійнодіючий семінар

«Основи практичної роботи у віртуальному освітньому просторі» (наказ № 01-01/82 від 16.03.2009 р.). Під час проведення занять встановлено, що найсуттєвіші проблеми у викладачів виникають при підготовці електронних навчально-методичних, дидактичних матеріалів для слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації та при необхідності використання спеціального прикладного програмного забезпечення для створення відповідних матеріалів. Специфіка дистанційного спілкування у віртуальному інформаційному середовищі полягає у відсутності безпосереднього емоційного, зорового та слухового контакту з викладачем, куратором-тьютором. Саме тому крім текстових матеріалів, схем та ілюстрацій, слід особливу увагу приділяти аудіовізуальному дидактичному забезпеченню навчальних матеріалів. Готові відеосюжети, відеолекції та інші подібні матеріали, що знаходяться у бібліотеках навчальних закладів, або доступні в мережі Інтернет, не завжди в повній мірі відповідають навчально-тематичним планам. Дидактичне забезпечення підвищення кваліфікації порівняно зі стаціонарними дисциплінами завжди було більш складним. Це пояснюється наступними чинниками: відсутністю, як правило, спеціалізованих навчальних посібників та підручників, адаптованих до специфіки і умов підвищення кваліфікації, конкретних навчальних цілей та особливостей контингенту. При підвищенні кваліфікації вивчаються не зазвичай стабільні дисципліни (курси), а окремі теми, програми, які не вирізняються стабільністю, необхідністю оперативного реагування на суттєві зміни, що відбуваються в освіті, соціально-економічних умовах життя та діяльності педагогічних працівників.

Таким чином, існує необхідність, щоб викладачі могли не тільки використовувати готові навчальні мультимедійні продукти, а й створювати, редагувати їх власноруч, враховуючи індивідуальний стиль викладання матеріалу слухачам, відмінності у змісті модулів, які пропонуються різним категоріям слухачів.

Через це та з метою подальшого підвищення професійної компетентності співробітників Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти, інтенсифікації застосування комп'ютерних технологій навчання університет запровадив на постійних засадах семінар «Підготовка викладачів та співробітників кафедр ЦІППО до створення та застосування комп'ютерних мультимедійних засобів навчання» (розпорядження № 45 від 16.02.2010 р.), який проводився по 2 дні щомісяця протягом року. Безвідвівність учасників семінару від навчального навантаження призвело до нерегулярного відвідування лекційних занять, що порушувало логіку отримання учасниками семінару теоретичного матеріалу, різний рівень необхідних для групової та індивідуальної роботи знань і навичок. Внаслідок із 23 зареєстрованих успішно його завершили лише 4 учасники семінару.

Тому було вирішено удосконалити процес підготовки викладачів, надавши їм можливість побудови індивідуального графіку навчання з використанням найбільш зручних засобів навчання, таким чином: забезпечити дистанційну підтримку процесу підготовки викладачів та систематизовані методичні матеріали в друкованому і електронному вигляді.

Таким чином, перш за все, було підготовлено методичні рекомендації «Методика підготовки дидактичного матеріалу з використанням аудіовізуальних засобів нав-

чання», які містили розділ теоретичного матеріалу, необхідного для самостійного розроблення відповідних навчальних матеріалів, а також розділ практичних завдань для виконання з детальними інструкціями. Крім того, в додаток до методичних рекомендацій у друкованому вигляді розроблено електронний підручник на CD, який додатково містить також флеш-презентації та відеоінструкції для роботи із запропонованим програмним забезпеченням [1].

Для дистанційної підтримки навчального процесу викладачів було створено віртуальне середовище, яке забезпечило не тільки цілодобовий доступ до необхідної інформації, але й постійну співпрацю викладача семінару (куратора-тьютора) із учасниками семінару та учасників семінару між собою. Робочу програму постійного семінару в електронному навчальному курсі складено відповідно до Положення про дистанційне навчання (№ 40 від 21.01. 2004 р.), Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні (від 20.12.2000 р.), Положення Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі при підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти за очно-дистанційною формою навчання (тимчасове положення ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України), Проекту положення про дистанційне навчання у закладах післядипломної освіти, Положення про атестацію електронного навчального курсу на рівні ВНЗ та Міністерства освіти і науки (від 8.06.2010 р.) [2].

Отже було реалізовано нову модель підготовки викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до застосування аудіовізуальних засобів навчання. У 2011 р. завдяки можливості проведення дистанційного навчання для викладачів, затребуваністю тематики семінару в інших закладах післядипломної педагогічної освіти України було запропоновано постійнодіючий семінар «Підготовка викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до створення та застосування мультимедійних засобів навчання» не тільки для викладачів «Університету менеджменту освіти» НАПН України, але й для педагогічних працівників інших закладів післядипломної освіти України. Взяти участь у семінарі можна було за 2 схемами: повністю дистанційно або ж з виїзним 2–3-денним майстер-класом для опанування необхідними практичними навичками. Всім учасникам семінару, які подали заявки на участь у ньому шляхом електронних листів куратору-тьютору, було запропоновано зареєструватися у електронному навчальному курсі на базі середовища Moodle, яке має електронну адресу <http://avzn.distance.in.ua>. Після цього учасники семінару мали можливість взяти участь у настановчому вебінарі (або переглянути його відеозапис) для того, щоб візуально познайомитися із своїм куратором-тьютором, ознайомитися із структурою електронного навчального курсу, його завданнями, способами звіту про їх виконання, можливостями спілкування у курсі. Таким чином, отримавши завдання, необхідні методичні матеріали, учасники курсу змогли обрати власну траєкторію навчання, зручні для підвищення кваліфікації час, місце занять, темп опрацювання матеріалів, виконання практичних завдань. Учасники семінару, які мали достатній та високий рівень володіння ПК завершили навчання у визначений термін і виконали всі практичні завдання. Учасники семінару, які мали середній та низький рівень опанування ПК, самостійно опрацювали лише теоретичні матеріали, а при виконанні практичних завдань зіштов-

хнулися із труднощами через те, що раніше не використовували ніякого спеціального програмного забезпечення з аналогічними функціями. Для останніх учасників у електронному навчальному курсі було розміщено додаткові інструктивні матеріали, а також проведено виїзний майстер-клас за місцем їх роботи. Такі умови навчання виявилися більш зручними для викладачів і навчання завершили близько 90% тих учасників, які після ознайомлення із структурою курсу і вимогами до навчання почали виконувати завдання.

Зупинимося детальніше на програмі постійно діючого семінару, зміст якої цілком розкривається в електронному навчальному курсі. Загалом, семінар триває 54 години: лекцій — 8, практичних робіт — 23, самостійних робіт — 23. Електронний навчальний курс складається з 3 модулів, які містять 9 змістових. На кожен змістовий модуль відводиться умовний тиждень для виконання.

Мета постійно діючого семінару: надати теоретичні знання з питань можливостей використання аудіовізуальних засобів навчання та основ візуального сприйняття інформації педагогічними працівниками закладів післядипломної педагогічної освіти, сформуванню вміння та навички використання сучасних аудіовізуальних засобів навчання (відеофрагментів, вебінарів) з можливістю їх створення, редагування та подальшого розміщення на базі веб-середовищ освітніх закладів.

Основні завдання семінару:

- ознайомити учасників семінару з основними принципами сприйняття та засвоєння аудіовізуальної інформації, способами створення та редагування відеоматеріалів, можливостями аудіо- та відеоконференцій; з поняттям «медіатеки» та необхідними умовами її створення та функціонування;
- відпрацювати практичні навички учасниками семінару, створювати відеофрагменти, організувати та проводити відеоконференції (вебінари) на різних платформах; аналізувати аудіовізуальні засоби навчання відповідно до санітарно-гігієнічних вимог;
- розвивати творче мислення педагогічних працівників у процесі проектування аудіовізуальних засобів навчання та їх візуального оформлення.

Перший модуль висвітлює теоретичні аспекти створення і застосування аудіовізуальних засобів навчання і розкриває такі питання:

1) поняття аудіовізуальних засобів навчання, їх класифікація (розкривається принцип наочності у навчанні загалом та у підвищенні кваліфікації зокрема; розглядаються поняття засобів навчання; основи сприйняття інформації; класифікація аудіовізуальних засобів навчання та їх короткий опис);

2) методика використання аудіовізуального матеріалу (подаються методичні рекомендації щодо застосування аудіовізуальних засобів навчання у процесі навчання, підвищення кваліфікації);

3) психолого-педагогічні вимоги до створення та застосування аудіовізуального матеріалу (розкриваються питання дотримання психолого-педагогічних вимог при створенні аудіовізуального матеріалу).

Другий модуль має практичний характер та спрямований на використання прикладного програмного забезпечення для створення відеофрагментів. У цьому модулі висвітлено такі питання:

1) підготовка до створення відеоматеріалу (описано попередню підготовку перед створенням відеофрагменту (необхідну базову підготовку матеріалу));

2) практичний блок. Створення відеофрагментів розміщених завдань, виконуючи які, слухач отримує практичні навички щодо їх створення);

3) відеоматеріали у глобальній мережі Internet (висвітлені питання пошуку відеоматеріалів; можливі варіанти завантаження потрібних відеофрагментів на власний комп'ютер та способи розміщення власних напрацювань у мережі Інтернет)

Третій модуль присвячено методиці організації та проведення вебінарів та містить такі питання:

1) підготовка до проведення вебінару (організаційні та технічні питання, необхідні програмні, матеріальні ресурси, умови проведення та результативної співпраці у вебінарі);

2) знайомство з платформами для проведення вебінарів (питання оптимального вибору платформи для проведення вебінару, цінова політика комерційних послуг).

Самостійну роботу учасників семінару спрямовано на відпрацювання навичок роботи з аудіовізуальними матеріалами, розширення свого кругозору у питаннях можливостей використання таких засобів навчання у своїй професійній діяльності, підбір найбільш зручного програмного забезпечення для роботи з урахуванням індивідуальних особливостей. Для самостійної роботи запропоновані такі завдання та проблемні питання: ознайомлення із ресурсами мережі Інтернет відповідно до класифікації аудіовізуальних засобів навчання за поданими гіперпосиланнями (студентське телебачення, відеолекції тощо); знайомство з організацією підкастів; побудова власної моделі використання аудіовізуальних засобів навчання у своїй професійній діяльності; знайомство з різноманітним програмним забезпеченням для створення відеозаписів та їх редагування, індивідуальний підбір зручної та функціональної програми; знайомство з програмним забезпеченням для відпрацювання навичок підбору кольорів у поданні візуального матеріалу (кольорові калькулятори); встановлення на власний ПК спеціального прикладного забезпечення для завантаження відео з мережі Інтернет, знайомство з їх інтерфейсом та можливостями; розроблювання індивідуального сценарію підготовки до проведення вебінару та його подальшого опрацювання; знайомство з різними платформами для проведення вебінарів, їх порівняння.

Індивідуальні завдання для учасників семінару спрямовані на практичне застосування отриманих під час навчання знань у своїй професійній діяльності. Учасники семінару повинні власноруч створити 2 відеофрагменти за тематикою своєї наукової або викладацької діяльності (враховуючи їх самостійне редагування та оформлення): один на основі оперативної зйомки, другий на основі зйомки подій з екрану, а також провести невеликий за тривалістю фрагмент вебінару, із використанням основних функціональних можливостей обраної платформи.

Спілкування між учасниками семінару, куратором-тьютором та учасниками семінару відбувається засобами чатів, електронної пошти, форумів, сервісів відеозв'язку, вебінарів.

Для отримання сертифікату про проходження семінару кожен з учасників має виконати 80–100% поставлених завдань, надати хоча б один заліковий відеофрагмент (із 2 необхідних) та взяти участь у проведенні вебінару.

Висновки

Таким чином, запропонована модель підготовки викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до застосування аудіовізуальних засобів навчання дала змогу створити сприятливі умови для підвищення кваліфікації викладачів: вибір зручного часу і місця навчання, побудови власної схеми навчання, з урахуванням рівня комп'ютерної грамотності, технічного забезпечення та індивідуальних особливостей. Завдяки створеному електронному навчальному курсу в дистанційному режимі змогли працювати не тільки викладачі з закладу проведення семінару, а й інші співробітники закладів післядипломної педагогічної освіти. Внаслідок проходження курсу, його учасники отримали теоретичні знання з наступних питань: сфери застосування сучасної комп'ютерної техніки; поняття аудіовізуальних засобів навчання та їх класифікацію, поняття медіатеки та необхідні умови для її створення та функціонування; поняття вебінару та можливі платформи для його проведення, поняття потокового відео тощо; прикладне програмне забезпечення для роботи із записом подій на екрані персонального комп'ютера; прикладне програмне забезпечення та технічне оснащення для запису відео у реальному часі; призначення та функції сервісів збереження відеофрагментів; програмне забезпечення та способи завантаження відео з мережі Інтернет. А також отримали такі практичні навички: робота з прикладним програмним забезпеченням та технічними засобами запису відео; створення власних відеофрагментів для їх подальшого використання у професійній діяльності, зокрема на базі веб-ресурсів освітніх закладів відповідно до вимог та стандартів; організація та проведення вебінарів зі слухачами на основі різних платформ.

Така схема підготовки може бути використана для широкого кола педагогічних працівників освітніх закладів різних рівнів, зокрема, для вчителів, викладачів вищих навчальних закладів, викладачів закладів післядипломної освіти, методистів, інженерів, лаборантів тощо. Схему підготовки викладачів можна також адаптувати для проведення постійно діючих семінарів за іншими тематиками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блажко Л. В. Методика підготовки дидактичного матеріалу з використанням аудіовізуальних засобів навчання: метод. рек. / Л. В. Блажко, Л. Л. Ляхоцька. — К. : Вид-во УМО, 2011. — 48 с.

2. Блажко Л. В. Електронний навчальний курс «Підготовка викладачів інститутів післядипломної педагогічної освіти до застосування аудіовізуальних засобів навчання» [електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://avzn.distance.in.ua>.

3. Knowles M. S. The Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy / M. S. Knowles. — Chicago, 1980. — P. 43.

Блажко Л. В.

МЕТОДИКА ПОДГОТОВКИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ УЧРЕЖДЕНИЙ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ СРЕДСТВ ОБУЧЕНИЯ

Статья посвящена описанию экспериментально обоснованной методики подготовки преподавателей учреждений последипломного педагогического образования к использованию аудиовизуальных средств обучения, которая проходила апробацию на базе ГВУЗ «Университет менеджмента образования» НАПН Украины и в областных институтах последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: подготовка преподавателей, последипломное педагогическое образование, аудиовизуальные средства обучения, электронный учебный курс.

Blazhko L. V.

PREPARATION OF TEACHERS OF POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION INSTITUTES FOR THE USE OF AUDIO-VISUAL AIDS

The article describes the experimental based methodology of postgraduate education teacher's training for the use of audio-visual aids. It was tested in the «University of Management Education» NAPS of Ukraine and in the regional Postgraduate Pedagogical Education Institutes.

Key words: teacher training, Postgraduate Pedagogical Education Institute, audio-visual teaching aids, e-learning course, a permanent workshop.